TGAU

CBAC TGAU
Hanes

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Canllawiau Addysgu: Uned 1 Opsiwn 1.6

Addysgu o 2026

Dyfarnu o 2028

Fersiwn 2 - Chwefror 2025

Nid yw'r cymhwyster hwn a reoleiddir gan Cymwysterau Cymru ar gael i ganolfannau Lloegr.

Yn arbennig i Gymru.
Yn barod i'r byd.

Hoffai CBAC ddiolch i fyfyrwyr ac athrawon Ysgol Uwchradd Fitzalan, Caerdydd ac Ysgol Uwchradd Llanwern, Casnewydd am gymryd rhan yn y gwaith o greu'r cloriau hyn.

Cynnwys

Cyflwyniad 1

Nodau'r Canllawiau Addysgu 1

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cymorth: 1

Strwythur y Cymhwyster 2

Asesu 3

Crynodeb o'r Asesu – Uned 1 3

Amcanion asesu a phwysoli Uned 1 3

Trosolwg o Uned 1 Modern Opsiwn 1.6: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959 4

Cynllun Dysgu ar gyfer Opsiwn 1.6 Modern: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959 5

Profiadau Dysgu 36

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru 37

Rhestr termau ar gyfer Opsiwn 1.6 Modern: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959 44

© WJEC CBAC Ltd 2025.

CRYNODEB O'R ADDASIADAU

Fersiwn	Disgrifiad	Rhif y dudalen
2	Addaswyd i, dyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2028	1

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Cyflwyniad

Mae CBAC TGAU Hanes wedi'i gymeradwyo gan Cymwysterau Cymru ac mae ar gael i bob canolfan yng Nghymru. Bydd yn cael ei ddyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2028, gan ddefnyddio graddau A* i G.

Nodau'r Canllawiau Addysgu

Prif nod y Canllawiau Addysgu yw cefnogi athrawon wrth iddynt gyflwyno manyleb newydd CBAC TGAU Hanes a chynnig arweiniad ar ofynion y cymhwyster a'r broses asesu. **Ni fwriedir i'r Canllawiau Addysgu fod yn ddogfen gynhwysfawr i gyfeirio ati** ond yn hytrach i gynnig cefnogaeth i athrawon proffesiynol wrth ddatblygu cyrsiau ysgogol a chyffrous sydd wedi'u teilwra i anghenion a sgiliau'r dysgwyr. Mae'r canllawiau'n cynnig gweithgareddau posibl yn yr ystafell ddosbarth a chysylltau i adnoddau digidol defnyddiol (gan gynnwys ein deunyddiau digidol ein hunain, sydd ar gael yn rhad ac am ddim, a rhai o ffynonellau allanol) i roi syniadau ar gyfer gwersi diddorol ac atyniadol.

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cymorth:

- deunyddiau asesu enghreifftiol a chynlluniau marcio
- digwyddiadau dysgu proffesiynol
- adroddiadau arholwyr ar bob uned
- y gallu i gysylltu'n uniongyrchol â'r swyddog pwnc
- adnoddau ar-lein am ddim
- Dadansoddi Canlyniadau Arholiadau
- Adolygu Arholiadau Ar-lein.

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Strwythur y Cymhwyster

Mae CBAC TGAU Hanes yn cynnwys pedair uned.Rhaid i'r cyfuniad o opsiynau a ddewiswyd ar gyfer Unedau 1, 2 a 3 gynnwys un uned oesoedd canol, un uned fodern gynnar ac un uned fodern.

Yn Uned 4, gall canolfannau ddewis ailadrodd cyfnod amser a astudiwyd yn flaenorol yn Unedau 1, 2 neu 3. **Fodd bynnag, ni ddylai'r testunau a ddewisir ar gyfer eu hastudio yn Uned 4 ailadrodd na gorgyffwrdd â chynnwys unrhyw un o'r unedau eraill a ddewisir.**

Cymhwyster unedol yw hwn ac nid yw'n cynnwys haenau. Nid oes hierarchaeth o ran trefn addysgu'r unedau.

	Teitl yr uned	Math o Asesiad	Pwysoli
Uned 1	Astudiaeth fanwl o hanes Cymru	Arholiad ysgrifenedig	30%
Uned 2	Astudiaeth fanwl ar hanes Ewrop a/neu'r Byd	Asesiad Di-arholiad	20%
Uned 3	Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd	Arholiad ysgrifenedig	30%
Uned 4	Cymdeithas sy'n newid	Asesiad Di-arholiad	20%

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Asesu

Crynodeb o'r Asesu – Uned 1

Uned 1: Astudiaeth fanwl ar hanes Cymru ***Arholiad ysgrifenedig:* 1 awr** **30% o'r cymhwyster** **60 marc**
Bydd dysgwyr yn astudio un o'r chwe thestun hanesyddol canlynol er mwyn cynnal astudiaeth fanwl a fydd yn rhoi cipolwg iddynt ar ddatblygiad Cymru ar adeg benodol mewn hanes. **Yr Oesoedd Canol** **1.1** Rhys ap Gruffudd, Tywysog Deheubarth tua 1132–1197 **1.2** Owain Glyndŵr tua 1354–1416 **Modern Cynnar** **1.3** Cymru a'r Tuduriaid cynnar tua 1485–tua 1547 **1.4** Cymru yng nghyfnod y Rhyfel Cartref, tua 1603-tua 1660 **Modern** **1.5** Gwrthryfeloedd a Phrotest yng Nghymru, tua 1831–tua 1892 **1.6** Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959 Bydd cwestiynau gorfodol yn asesu pob opsiwn. Bydd y rhain yn canolbwyntio ar wybodaeth hanesyddol am y testun, cysyniadau hanesyddol yr ail drefn a dadansoddi a gwerthuso ffynonellau a dehongliadau hanesyddol.

Amcanion asesu a phwysoli Uned 1

AA1	Dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion y cyfnodau a astudiwyd	10%
AA2	Cymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth at gysyniadau hanesyddol megis achos a chanlyniad, parhad a newid, tebygrwydd a gwahaniaeth, ac arwyddocâd	10%
AA3	Dadansoddi, gwerthuso neu wneud penderfyniadau ar ddeunydd ffynhonnell, dehongliadau hanesyddol a dadleuon hanesyddol, gan syntheseiddio'r llinynnau hyn lle bo hynny'n briodol	10%

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Trosolwg o Uned 1 Modern Opsiwn 1.6: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959

Astudiaeth fanwl ar hanes Cymru
(30% o'r cymhwyster)

Pwrpas Uned 1 yw rhoi cipolwg ar ddatblygiad Cymru ar adeg benodol mewn hanes. Nod yr opsiwn hwn yw meithrin dealltwriaeth dysgwyr o'r ffordd newidiodd bywydau pobl yng Nghymru yn ystod y cyfnod rhwng tua 1914 a thua 1959.

Cyfnod amser	**Opsiwn**	
Modern	1.6	Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959
	1.6.1	Effaith y Rhyfel Byd Cyntaf a'i ganlyniadau ar gymdeithas Cymru
	1.6.2	Bywyd yng Nghymru yn ystod y Dirwasgiad
	1.6.3	Cymru yn ystod yr Ail Ryfel Byd
	1.6.4	Datblygiadau gwleidyddol yng Nghymru erbyn yr 1950au
	1.6.5	Datblygiadau yng nghymdeithas Cymru erbyn yr 1950au

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Cynllun Dysgu ar gyfer Opsiwn 1.6 Modern: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959

Darperir y cynllun dysgu hwn fel enghraifft ddarluniadol. Ei nod yw rhoi strwythur ac ysbrydoliaeth ond gellir ei addasu er mwyn diwallu anghenion unigryw, dewisiadau a dynameg dosbarthiadau unigol. Caiff athrawon eu hannog i addasu elfennau fel sy'n ofynnol i gyd-fynd â galluoedd a nodau dysgu eu myfyrwyr.

Ar gyfer pob adran o gynnwys yn yr uned hon, mae CBAC hefyd yn darparu adnoddau dysgu cyfunol a threfnwyr gwybodaeth. Gellir dod o hyd i'r rhain yma: https://adnoddau.cbac.co.uk/

1.6 Cefndir: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif
(Mae pob opsiwn yn dechrau gydag adran gefndirol. Bwriad yr adrannau hyn yw rhoi cyd-destun angenrheidiol i ddysgwyr er mwyn iddynt gael mynediad at y testun hanesyddol. **Ni fydd dysgwyr yn cael eu hasesu'n uniongyrchol ar gynnwys yr adrannau cefndirol**).

Dylai dysgwyr fod yn ymwybodol o:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• pwysigrwydd diwydiant i economi Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif, gan gynnwys mwyngloddio glo a'r diwydiant dur.	Y diwydiannau gwahanol yng Nghymru a'u heffaith ar unigolion a chymdeithas gyfan ar ddechrau'r 20fed ganrif.	**Gweithgaredd**: Edrychwch ar y map o feysydd glo Cymru a Lloegr ac, mewn grwpiau bach, gofynnwch i'r dysgwyr ddod o hyd i'r canlynol ar y map: • ardaloedd â meysydd glo anghudd • ardaloedd â meysydd glo cudd (profwyd) • ardaloedd â meysydd glo cudd (profwyd yn rhannol neu'n debygol o fod yn bresennol) • ardaloedd sy'n cynnwys glo gweithiadwy ac yna trafodwch ble mae'r ardaloedd hyn yng Nghymru a Lloegr.	**Map(iau):** Map o feysydd glo Cymru a Lloegr wedi'u cyhoeddi gan y Geographical Survey – Gallica Haearn a glo yng Nghymru **Gwefan(nau):** Wales, Britain and the World	1.5 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Edrychwch ar sleidiau 2 i 6 o'r sioe sleidiau *Iron and Coal in Wales* ac ymatebwch i'r cwestiynau a dynnwyd o'r deunydd. Er enghraifft: Pryd oedd haearn a glo yn brif ddiwydiannau Cymru? Pam oedd trefi fel Merthyr a Thredegar yn arwyddocaol? Faint o bobl oedd yn byw ym Merthyr erbyn 1851? **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall yr ardaloedd diwydiannol yng Nghymru a'u heffaith ar newid demograffig. **Gweithgaredd uwch:** Gan ddefnyddio'r data yn yr e-lyfr *Wales, Britain and the World* (sleidiau 16-21), datblygwch ddiagram sy'n esbonio'r prif newidiadau yng Nghymru erbyn 1913. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddangos dealltwriaeth fanwl o newid demograffig yng Nghymru yn ystod y 19eg ganrif, a'r rhesymau dros hyn.		
• dylanwadau ar y newid ym mywydau pobl Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif, gan gynnwys yr ymgyrch dros bleidlais i fenywod ac effaith mudo.	Y newid yng nghyfansoddiad cymdeithasol Cymru ar ddechrau'r 20fed ganrif.	**Gweithgaredd:** Gwyliwch y fideo ar wefan *Y Mudiad Pleidlais i Fenywod yng Nghymru* a nodwch y grwpiau canlynol a sut roeddent yn ymgyrchu, gan roi enghreifftiau: • NUWSS	**Gwefan(nau):** Y Mudiad Pleidlais i Fenywod yng Nghymru	1.5 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	Nodau a thactegau'r grwpiau pleidlais i fenywod amrywiol eraill. Pwy a ymfudodd i Gymru a phwy a ymfudodd o Gymru ac effaith hyn ar gymdeithas yng Nghymru.	• WSPU • WFL Mewn grwpiau, trafodwch pa grŵp oedd fwyaf dylanwadol ac esboniwch pam. Adolygwch y deunyddiau ar *Migration to the South Wales coalfield* a threfnwch y deunydd ar nifer y mewnfudwyr ac ymfudwyr mewn tabl. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall cymdeithas Cymru ar ddechrau'r 20fed ganrif. **Gweithgaredd uwch:** Gan ddefnyddio'r deunyddiau ychwanegol, trefnwch ddadl ar rinweddau newid cymdeithasol yng Nghymru. Gall dysgwyr drafod beth oedd fwyaf arwyddocaol (a pham) – naill ai effaith pleidlais i fenywod neu fudo (i mewn ac allan). Gallant hefyd/neu yn hytrach drafod a oedd effaith y newid yn debygol o fod yn gadarnhaol neu'n negyddol ar y cyfan. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddechrau dadlau ynghylch arwyddocâd newidiadau yn y gymdeithas yng Nghymru ar ddechrau'r 20fed ganrif, gan ddadansoddi achosion y newidiadau hyn a gwerthuso eu harwyddocâd cymharol.	Migration to the South Wales coalfield Yr Hawl i Bleidleisio: yr Ymgyrch yng Nghymru Menywod yn Hanes Cymru - Cadw Gweithio Dramor - Ymfudo o Gymru	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

1.6.1 Effaith y Rhyfel Byd Cyntaf a'i ganlyniadau ar gymdeithas Cymru				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• dylanwad y Rhyfel Byd Cyntaf ar fywyd yng Nghymru, gan gynnwys:
  • y Ffrynt Cartref yng Nghymru yn ystod y Rhyfel
  • gwrthwynebwyr cydwybodol a heddychiaeth.
	Y rhesymau y daeth Prydain yn rhan o'r Rhyfel Byd Cyntaf.
	
	Effaith y rhyfel ar bobl Prydain ac yn enwedig Cymru – i ba raddau newidiodd bywydau pobl?
	
	Beth oedd gwrthwynebwyr cydwybodol a'r rhesymau y daeth rhai pobl yn wrthwynebwyr cydwybodol.
	
	Sut cafodd gwrthwynebwyr cydwybodol eu hystyried a'u trin mewn cymdeithas ehangach.
		Gweithgareddau:
		Rhowch grynodeb byr o'r rheswm pam daeth Prydain yn rhan o'r rhyfel yn 1914 (er enghraifft, rhowch grynodeb o'r wybodaeth ar HistoryHit neu BBC Bitesize).
		
		Gan weithio mewn grwpiau, defnyddiwch ddeunydd astudio Castell Sain Ffagan ac esboniwch sut mae pob un o'r canlynol yn ein helpu i ddeall effaith y Rhyfel ar Gymru (defnyddiwch y deunydd ffynhonnell sydd wedi'i gynnwys pan fo modd):
		• Castell Sain Ffagan
		• Ffermdy Llwyn-yr-eos
		• Siop Gwalia
		• Gwesty'r Vulcan
		• Sefydliad y Gweithwyr Oakdale
		• Cofeb Ryfel Trecelyn.
		
		Edrychwch eto ar y ddogfen *Cofio dros Heddwch* a chwblhewch y gweithgarwch tribiwnlys CA4.
			Gwefan(nau):
			HistoryHit - why did Britain enter the First World War?
			
			BBC Bitesize - why did the First World War start?
			
			Sain Ffagan: Llwybr y Rhyfel Byd Cyntaf
			
			Cofio dros Heddwch: Remembering for Peace.
			
			Belief and Action: Wales' Heritage of Opposing Conflict, from WW1 to today
			
			Chwiliad am 'Gwrthwynebwyr Cydwydbodol' - Casgliad y Werin Cymru
				3 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Canlyniad: Gall dysgwyr ddisgrifio effaith y Rhyfel Byd Cyntaf ar fywydau pobl Cymru, gan ddangos sut effeithiwyd ar fywydau rhai pobl yn wahanol i eraill. **Gweithgaredd uwch:** Edrychwch eto ar y deunyddiau *Belief and Action and Conscientious Objector Search* a pharatowch gyflwyniad ar y rhesymau pam daeth pobl yn wrthwynebwyr cydwybodol a'r effaith gafodd y penderfyniad hwn ar eu bywydau yn uniongyrchol ac yn y tymor hir **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr gymryd rhan mewn trafodaethau ar arwyddocâd gwrthwynebwyr cydwybodol yng Nghymru a maint yr heddychiaeth erbyn diwedd y Rhyfel Byd Cyntaf.		

• newidiadau ym mywydau menywod, gan gynnwys:
  ◦ rôl menywod Cymru yn y Rhyfel Byd Cyntaf
  ◦ bywydau menywod yng Nghymru yn yr 1920au.
	Y graddau y newidiodd statws menywod *yn ystod* y Rhyfel Byd Cyntaf:
	• effaith menywod mewn gwahanol ddosbarthiadau cymdeithasol
	• rolau "traddodiadol" menywod cyn y rhyfel (e.e., gwraig tŷ
		Gweithgareddau:
		Gwrandewch ar y recordiadau sain/darllenwch y trawsgrifiadau o *Hanes Merched Cymru 1900-1918* ac edrychwch ar y delweddau ategol. Pa argraffiadau sydd gennych am fywydau menywod yng Nghymru ar yr adeg hon? Gwnewch nodiadau i baratoi ar gyfer y brif dasg.
			Gwefan(nau):
			Hanes Merched Cymru 1900-1918 - Amgueddfa Cymru
			
			Merched Caneri - Amgueddfa Cymru
			
			The Vital Role Of Women In The First World War
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	neu wasanaeth domestig) • gwaith menywod yn y gwasanaethau cynorthwyol, ffatrïoedd arfau rhyfel a'r Fyddin Dir • rôl Sefydliad y Merched • yr heddlu, nyrsys a meddygon. Y graddau y newidiodd statws menywod *oherwydd* y Rhyfel Byd Cyntaf: • ymdrechion i wthio menywod yn ôl i'r cartref ar ôl y Rhyfel • deddfwriaeth a ddatblygodd hawliau menywod fel Deddf Cynrychiolaeth y Bobl 1928 • rôl menywod mewn gwleidyddiaeth gan gynnwys Arglwyddes Rhondda a Megan Lloyd George.	Defnyddiwch y print o 1950, a'r adnoddau ar y Merched Caneri a Vital Role of Women i grynhoi'r effaith a gafodd y Rhyfel Byd Cyntaf ar fywydau rhai menywod ym Mhrydain ac yng Nghymru yn benodol. Gwnewch nodiadau i baratoi ar gyfer y brif dasg. Cymharwch a chyferbynnwch fywydau a chymeriadau Arglwyddes Rhondda a Megan Lloyd George. Y brif dasg: Fel dosbarth, lluniwch ddiagram sy'n: • nodi nodweddion bywydau menywod ar ddechrau'r 20fed ganrif, trafodwch • nodi ffactorau wnaeth ddylanwadu ar fywydau menywod yn yr 1910au a'r 1920au • dod i gasgliad ar y graddau yr oedd bywydau menywod yng Nghymru wedi datblygu yn ystod y cyfnod hwn, gan ddefnyddio enghreifftiau penodol. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall datblygiad rolau menywod yn y cartref, y gweithle ac mewn gwleidyddiaeth. **Gweithgaredd uwch:** Ymarfer testun parhaus: Pa mor arwyddocaol oedd y newidiadau i fywydau menywod yng Nghymru rhwng tua 1900 a thua 1930?	(gan gynnwys fideo 12 munud o hyd BBC Blogs - Wales - Megan Lloyd George: a true heir BBC - Lady Rhondda **Delwedd(au):** Print addysgol o'r 1950au yn dangos gweithgareddau Sefydliad y Merched tua 1915	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Canlyniad uwch: Gall dysgwyr ddechrau defnyddio gwybodaeth ffeithiol ac ymchwil a'u cyflwyno mewn ymateb sy'n dangos dadansoddiad, gwerthusiad a barn.		
• tensiynau ar sail hil yn Ne Cymru, gan gynnwys ◦ Terfysgoedd Hiliol De Cymru yn 1919 ◦ ymateb yr awdurdodau i'r terfysgoedd.	Y rhesymau dros Derfysgoedd Hiliol De Cymru yn 1919, eu cwrs a'u canlyniadau, gan gynnwys: • y tensiwn rhwng milwyr wedi'u dadfyddino a mewnfudwyr o'r Ymerodraeth yn ardaloedd y dociau • amheuaeth ynghylch mewnfudwyr yn cael perthnasoedd â menywod gwyn • problemau tai. Sut datblygodd y digwyddiadau yng Nghasnewydd, Caerdydd a'r Barri. Pa mor debyg a gwahanol oedd yr agweddau a fabwysiadwyd gan y sefydliad (e.e., y system gyfreithiol a'r wasg)	**Gweithgareddau:** Edrychwch ar yr achosion o anniddigrwydd yn nogfen Llyfrgell Genedlaethol Cymru. Rhowch yr achosion hynny mewn trefn ddisgynnol ac esboniwch eich rhesymeg. Edrychwch ar y deunyddiau ar dudalen National Archive ac, mewn grwpiau, cwblhewch y tasgau ar gyfer pob un o'r ffynonellau. Cyflwynwch ganfyddiadau eich grŵp i weddill y dosbarth. Defnyddiwch y tasgau estynedig fel y bo angen. Mewn grwpiau, gwrandewch ar Benodau 11 neu 12 neu 15 ac 16 o *Casgliad y Werin Cymru - Y Terfysgoedd Hiliol yn y Barri 1919* (gweler y dolenni YouTube hefyd). Rhowch grynodeb o'r hyn a ddigwyddodd yn ystod Terfysgoedd Casnewydd, y Barri a Chaerdydd a beth oedd y canlyniadau. Esboniwch y crynodeb i'r grwpiau eraill. Rhowch y wybodaeth mewn diagram dan arweiniad yr athro. A thrafodwch nodweddion eraill	**Gwefan(nau):** The South Wales Race Riots of 1919 - The National Library of Wales 1919 Race Riots - The National Archives Pennod 11: Y Terfysgoedd Hiliol yn y Barri 1919 | Casgliad y Werin Cymru Pennod 12 Y Terfysgoedd Hiliol yng Nghasnewydd 1919 | Casgliad y Werin Cymru Pennod 15 Terfysgoedd Hiliol Caerdydd Rhan Un | Casgliad y Werin Cymru	2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	mewn ymateb i'r terfysgoedd?	sy'n dod i'r amlwg (e.e. sylw yn y wasg/agweddau). **Canlyniad:** Gall dysgwyr grynhoi, esbonio a thrafod y rhesymau dros Derfysgoedd Hiliol De Cymru, y digwyddiadau a'r canlyniadau. **Gweithgaredd uwch:** Gwrandewch ar Bennod 25 o adnodd Casgliad y Werin Cymru. Trafodwch: Pam mae gwybodaeth am bobl fel Ivor Gabriel Landsman yn bwysig er mwyn deall profiadau Pobl Ddu yng Nghymru ar ddechrau'r 20fed ganrif? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr feithrin dealltwriaeth o'r ffordd mae grwpiau gwahanol o bobl mewn cymdeithas yn gweld eu hunain a'u rôl yn y gymdeithas honno.	Pennod 16 Terfysgoedd Hiliol Caerdydd (Rhan Dau: Dynion du yn y llys) Pennod 25: Cymro Croenddu: Un o Ddioddefwyr y Terfysgoedd Hiliol yn 1919 | Casgliad y Werin Cymru	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

1.6.2 Bywyd yng Nghymru yn ystod y Dirwasgiad				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• rhesymau dros y Dirwasgiad yng Nghymru gan gynnwys: • dirywiad diwydiannau traddodiadol glo a haearn • effaith Cwymp Wall Street, 1929 ar ddiwydiant.	Pam dirywiodd y diwydiannau traddodiadol: • hen ddulliau • cystadleuaeth o dramor • tollau tramor a threthi. Effaith Cwymp Wall Street ar gyflogaeth ac economi Cymru.	**Gweithgareddau:** Rhowch grynodeb ac esboniwch y wybodaeth yn adran gyntaf *BBC Wales History Chapter 20,* gan nodi: • nifer y marwolaethau o Gymru yn y Rhyfel Byd Cyntaf • effaith y rhyfel ar y broses o gynhyrchu glo • y cwymp yn 1921 a'i effaith economaidd-gymdeithasol • gweithredoedd David Lloyd George • Streic Gyffredinol 1926. Defnyddiwch y wybodaeth o adran gyntaf (*The rise of unemployment*) War and Depression y BBC (rhan 2) i esbonio pam yr oedd Cymru yn arbennig o agored i newidiadau economaidd byd-eang yn ystod yr 1920au. Defnyddiwch yr esboniad uchod a'r deunydd yn *The Great Depression in Britain.* Gan weithio mewn parau neu mewn grwpiau bach, lluniwch ddiagram llif sy'n esbonio sut yr effeithiodd Cwymp Wall Street ar ddiwydiannau traddodiadol yng Nghymru.	**Gwefan(nau):** BBC Wales - History - Themes - Chapter 20: War and depression War and depression (part 2) - BBC Wales History The Great Depression in Britain - Historic UK World Market Slump Placards - British Pathé	1 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Canlyniad: Gall dysgwyr esbonio achosion y dirwasgiad a dangos sut a pham effeithiodd y digwyddiadau mewn mannau eraill o'r byd, ac yn enwedig Cwymp Wall Street, ar Gymru. **Gweithgaredd uwch:** Dewiswch un o'r placardiau o rîl newyddion Pathé ac ysgrifennwch erthygl papur newydd fer yn canolbwyntio ar Gymru gan ddefnyddio un o'r placardiau fel pennawd. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddarllen deunydd o ffynonellau cyfoes a'i ddefnyddio i fyfyrio ar y sefyllfa yng Nghymru o safbwynt cyfoes.		

• effaith y dirwasgiad ar bobl Cymru, gan gynnwys:
  • tlodi, y dôl, y Prawf Modd a gorymdeithiau newyn o'r Rhondda
  • diweithdra ac allfudo o Gymru.
	Effaith digwyddiadau economaidd ar faterion cymdeithasol yng Nghymru.
	
	Y caledi yr oedd pobl dosbarth gweithiol yng Nghymru yn ei wynebu a'r ffyrdd y gwnaeth y Dirwasgiad waethygu tlodi.
		Gweithgareddau:
		Rhowch grynodeb ac esboniwch y wybodaeth yn ail adran *(The impact of depression)* War and Depression (rhan 2), gan nodi:
		• effaith y Dirwasgiad ar dwf diwydiannol
		• y data ar ymfudo o Gymru
		• effaith bersonol a chymdeithasol “segurdod gorfodol”
		• yr effaith ar grefydd a diwylliant yng Nghymru.
			Gwefan(nau):
			War and depression (part 2) - BBC Wales History
			
			Hunger Marches
			
			Y Llythyr yn y Lamp: Gorymdaith Newyn Glowyr y De
				3 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	Y rhesymau dros y Gorymdeithiau Newyn a dyheadau'r rhai a oedd yn rhan ohonynt. Effaith y Prawf Modd a'r dôl. Effaith diweithdra yng Nghymru, gan gynnwys ei effaith ar ymfudo.	Rhowch grynodeb o'r wybodaeth o dudalen we Hunger Marches a lluniwch bennawd ar gyfer pob un o'r delweddau sy'n esbonio pwrpas a gwerth pob un. Darllenwch yr erthygl *Y Llythyr yn y Lamp* ac, mewn grwpiau, trafodwch pa argraffiadau sydd gennych o'r awdur, D Lloyd Davies. Gwyliwch y clip o *Poverty in the 1930s* ac atebwch y cwestiynau canlynol: • Faint o bobl sy'n byw yn y tŷ gyda Molly? (5) • Pam mae ansawdd yr aer mor wael? (llawn huddygl o simneiau llawn) • Pam mae lletemau yn cael eu gosod o dan goesau'r bwrdd? (mae'r llawr yn sigo) • Faint o deuluoedd ym Mhrydain oedd yn byw fel teulu Molly? (1 filiwn) • Pwy oedd Fenner Brockway? (AS Llafur ac awdur/ymchwilydd ar fywydau pobl mewn slymiau) • Pa afiechydon ymysg plant yr oedd camfaethiad cronig yn cyfrannu ato? (Y llech, niwmonia a broncitis) Gweithgaredd dan arweiniad y dysgwr. Cynhaliwch ymchwil ar y Prawf Modd a'r dôl. Ystyriwch y canlynol: • Pryd y cyflwynwyd y Prawf Modd. • Pam cafodd ei gyflwyno?	**Fideo(s):** Poverty in 1930s Britain - YouTube (0:46–3:29) **Llyfr(au):** *Wales Between the Wars*, Trevor Herbert, Gareth Elwyn Jones	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		• Pam oedd y Prawf Modd yn amhoblogaidd? • Beth oedd effaith cyflwyno'r Prawf Modd? Lluniwch ddiagram sy'n cysylltu ac yn esbonio'r termau canlynol: Llai o fudd-daliadau, craffu, anniddigrwydd, stigma. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall effaith gymdeithasol, ddiwylliannol, economaidd, gwleidyddol a chrefyddol y Dirwasgiad ar Gymru a'i phobl yn yr 1920au a'r 1930au. **Gweithgaredd uwch:** Cyflwynwch ddadl: gan ddefnyddio'r deunyddiau a ddatblygwyd trafodwch ddifrifoldeb effaith y Dirwasgiad ar Gymru. Cofnodwch y dadleuon allweddol gafodd eu gwneud ac ysgrifennwch draethawd manwl a phenodol (tua 300–500 o eiriau) ar: Pa mor arwyddocaol oedd effaith y Dirwasgiad ar Gymru yn yr 1920au a'r 1930au? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr gyfosod eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o ddifrifoldeb effaith y Dirwasgiad ar Gymru.		

© WJEC CBAC Ltd 2025.

• ymateb Cymru i'r Dirwasgiad, gan gynnwys: • Deddf yr Ardaloedd Arbennig, Ystâd Ddiwydiannol Trefforest a thwf diwydiant ysgafn • gwella cyfleoedd hamdden, twristiaeth, chwaraeon, radio a sinema.	Ymdrechion i helpu Cymru yn ystod y Dirwasgiad. Y rhesymau dros Ddeddf yr Ardaloedd Arbennig, gan gynnwys Ystâd Ddiwydiannol Trefforest ac effaith y diwydiannau ysgafn ar Gymru. Lwyddiannau a methiannau Deddf yr Ardaloedd Arbennig yng Nghymru. Datblygiad trefi glan môr a chyrchfannau. Effaith radio, chwaraeon a sinema ar fywydau pobl Cymru yn ystod y Dirwasgiad a'r 1930au.	**Gweithgareddau:** Trafodaeth (cyfeiriwch at *Supporting industry: the inter-war years*): Pam gwnaeth y Senedd ymyrryd mewn diwydiant yn ystod y blynyddoedd rhwng y ddau ryfel, a beth oedd canlyniadau hynny? Gan gyfeirio at *Petition (unemployment, South Wales)* a *Treforest Trading Estate* (y ddwy ddogfen Hansard), rhowch grynodeb o'r data a gyflwynwyd gan Syr William Jenkins ac esboniwch yn gryno raddau diweithdra yn Ne Cymru yn 1936 a thrafodwch y graddau yr oedd y datblygiadau yn Nhrefforest yn ddigonol yn eich barn chi. (Noder: Mae adnoddau eraill, e.e., BBC Bitesize, adnoddau blaenorol CBAC ar gael i ategu'r deunydd hwn). Gwyliwch y clip o'r fideo *Poverty in the 1930s* ac esboniwch pam y gellid dadlau bod "dwy Brydain" yn yr 1930au. Fel dosbarth, gweithiwch drwy gyfnodau cynnar Llinell Amser y BBC hyd at 1937. Trafodwch yr effaith gafodd y BBC ar Brydain yn yr 1920au a'r 1930au. Ymchwiliwch i'r gweithgaredd mewn grwpiau. Cwblhewch un o'r canlynol: **Chwaraeon** (defnyddiwch yr adnoddau perthnasol, ar y dde, fel man cychwyn):	**Gwefan(nau):** Supporting industry: the inter-war years - UK Parliament Petition (Unemployment, South Wales). (Hansard, 26 November 1936) Treforest Trading Estate (Hansard, 23 March 1939) Changing Industries – Dowlais Visual Art Group BBC Timeline BBC Bitesize The day the BBC televised football for the first time Carlton Cinema Swansea Welsh Film History 1920–1929	2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		• Beth yw'r gwahaniaeth rhwng chwaraeon amatur a chwaraeon proffesiynol? • Cyn yr Ail Ryfel Byd, pa chwaraeon oedd wedi mynd yn broffesiynol? • Pam y rhannwyd Rygbi yn Rygbi'r Gynghrair a Rygbi'r Undeb? • Sut cyfrannodd y BBC at ddatblygiad chwaraeon yn yr 1920 a'r 1930au? **Sinema** (defnyddiwch yr adnoddau perthnasol, ar y dde, fel man cychwyn): • Pryd a ble yr agorodd y sinema gyntaf ym Mhrydain a Chymru? • Pa sinema oedd y cynharaf yn eich ardal? • Pam oedd sinema mor apelgar yn yr 1920au a'r 1930au? • Nodwch seren ffilm o Gymru yn y cyfnod hwn ac o leiaf un o'i ffilmiau. • Gan ddefnyddio'r adnodd Britain on Film – chwiliwch am ffilmiau neu ddeunydd o'r cyfnod hwn yn eich ardal. Beth ydyn nhw ac am beth maen nhw? **Twristiaeth** (defnyddiwch yr adnoddau perthnasol, ar y dde, fel man cychwyn): • Dewch o hyd i Landrindod, Llanfair ym Muallt a Llanwrtyd ar fap. Beth sy'n cysylltu'r tair tref hyn? • Nawr dewch o hyd i Landudno a Phorthcawl. Beth sy'n cysylltu'r ddau le hyn?	Welsh Film History 1930–1939 Britain on film | BFI Player Map of Wales map, UK Atlas BBC - Wales History: Porthcawl: from industrial port to holiday resort **Llyfr(au):** *Wales Between the Wars*, Trevor Herbert, Gareth Elwyn Jones Mike Cronin, *Sport: A Very Short Introduction* R Paul Evans, *Fy Nodiadau Adolygu: CBAC TGAU Hanes Llwybr B* (2014), Penodau 4.1, 5.1 a 6.1 **Fideo(s):** Poverty in 1930s Britain - YouTube (5:50–7:45)	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		• Pam oedd trefi fel y rhain yn boblogaidd, a pha fath o ymwelwyr oeddent yn eu denu? • Sut oedd y cyfleoedd twristiaeth yn wahanol i bobl fwy tlawd a chyfoethog? • Beth oedd Deddf Gwyliau â Thâl 1938 yn ei hamlinellu? **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall y ddwy ochr o Gymru (ffyniannus a ddim yn ffyniannus) yn ystod y Dirwasgiad. **Gweithgareddau uwch:** I ba raddau mae Dowlais yn astudiaeth achos ddefnyddiol wrth ddeall y broses o ddatblygu diwydiant ysgafn yn Ne Cymru yn yr 1930au? Esboniwch y cysylltiadau rhwng chwaraeon, radio, sinema a thwristiaeth fel gweithgareddau hamdden yn ystod y Dirwasgiad. **Canlyniadau uwch:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall effaith y Dirwasgiad a'r ymdrechion gafodd eu gwneud – gan gynnwys gan fenywod – i leddfu gofid drwy ddiwydiant ysgafn. Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall y rhyngweithio rhwng y gweithgareddau hamdden a'u heffaith.	Look at Wales (1956)	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

1.6.3 Cymru yn ystod yr Ail Ryfel Byd				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• bywyd ar y Ffrynt Cartref yng Nghymru gan gynnwys:
  • effaith dogni
  • lleoli milwyr Unol Daleithiau America (GIs) yng Nghymru.
	Effaith rhyfel diarbed ar bobl Cymru.
	
	Sut roedd dogni'n gweithio a'i effaith ar ddinasyddion.
	
	Effaith gymdeithasol lleoli milwyr Unol Daleithiau America (GIs) yng Nghymru.
	
	Y ffordd yr oedd GIs yn trin GIs Du a phobl Ddu.
		Gweithgareddau:
		Gweithgaredd carwsél - bydd unigolion yn darllen ac yn llunio crynodeb o adran o *When War broke out* ac yn rhoi adborth i'w grŵp er mwyn ennyn trafodaeth ar: Pam effeithiodd yr Ail Ryfel Byd ar bawb yng Nghymru?
		
		Gwyliwch y clip *Living on Rations* ac atebwch gwestiynau, fel:
		• Sut oedd dogni'n gweithio?
		• Faint o galorïau bob dydd oedd dogni yn galluogi i bob person eu cael?
		• Pa fanteision oedd i lysieuwyr yn ystod y rhyfel?
		• Sut oedd pobl yn ychwanegu at eu dognau?
		• Heblaw am fwyd, beth arall oedd yn cael ei ddogni?
		• Beth oedd yr effaith ar bapurau newydd?
		• Pam oedd pobl yn tynnu llinellau o amgylch eu baddonau?
		• Pam gwnaeth dogni barhau ar ôl y rhyfel?
		
		Ar ôl adolygu'r deunydd ar filwyr Unol Daleithiau America (GIs) yng Nghymru (ar y dde), gan weithio mewn parau,
			Gwefan(nau):
			BBC Wales - History - Themes - When war broke out
			
			World War Two and Wales - BBC Wales History
			
			American GIs in Wales - BBC Wales History
			
			The GIs in Newport by Michele Lewis - Newport Post
			
			The impact of the Second World War on the people of Wales and England - Swansea University
			
			Fideo(s):
			Living On Rations In The Second World War | WW2: I Was There
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		paratowch sgwrs rhwng rhywun o Gymru a milwr o UDA ar y nodweddion tebyg a gwahanol yn eu profiadau. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall pobl a oedd yn profi bywyd ar y Ffrynt Cartref yn ystod y rhyfel a'u bod yn cydymdeimlo â nhw, ac ystyried sut byddai rhyngweithio â milwyr yr Unol Daleithiau wedi gallu newid y bywydau hynny. **Gweithgaredd uwch:** Cyfeiriwch at yr adnodd *The GIs in Newport* a lluniwch fatrics neu siart cwadrant yn nodi manteision ac anfanteision presenoldeb y GIs yn yr ardal, o safbwynt y GIs ac o safbwynt y bobl leol. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddeall pam cyflwynodd presenoldeb y GIs effeithiau cadarnhaol a negyddol i bobl Casnewydd a'r ardal gyfagos.		
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

• menywod Cymru yn yr Ail Ryfel Byd, gan gynnwys:
  • y Lluoedd Atodol a Gwasanaeth Gwirfoddol y Menywod
  • gweithio mewn ffatrïoedd arfau a Byddin Tir y Menywod.
	Deall rôl menywod Cymru yn yr Ail Ryfel Byd.
	
	Deall y gwaith a wnaed gan fenywod yn y Lluoedd Atodol.
	
	Deall y gwaith a wnaed gan fenywod yn y ffatrïoedd arfau rhyfel a gwaith Byddin Tir y Menywod.
	
	Deall profiadau penodol rhai menywod yng Nghymru, yn enwedig rhai menywod Cymraeg eu hiaith.
		Gweithgareddau:
		Gwyliwch y fideo *Queen Elizabeth* (2:53-4.33) a'i ddefnyddio i annog trafodaeth: pa gyfleoedd wnaeth godi i fenywod ym Mhrydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd? Pa mor nodweddiadol oedd profiad y Dywysoges Elisabeth yn eich barn chi?
		
		Ymchwil: Am beth y mae'r byrfoddau canlynol yn sefyll, a beth wnaeth pob grŵp yn ystod y Rhyfel?
		• ATS
		• WAAF
		• WRNS (Wrens)
		• FANY
		• WVS
		• ATA.
		
		Edrychwch eto ar rai o'r lluniau o Gasgliad y Werin Cymru a'u trafod. Pa argraffiadau sydd gennych o fywyd i'r menywod hyn yn ystod y rhyfel?
		
		Edrychwch ar yr adran *Women* yn adnodd Prifysgol Abertawe ac ar erthygl BBC News. Mewn grwpiau, trafodwch effaith yr Ail Ryfel Byd ar fywydau menywod a pharatowch ar gyfer trafodaeth dosbarth ar y canlynol:
		'Ar y cyfan, cafodd yr Ail Ryfel Byd effaith gadarnhaol ar fywydau menywod yng Nghymru a gweddill y DU'.
			Gwefan(nau):
			
			Women in wartime - BBC Wales History
			
			Byddin Merched y Tir yn yr Ail Ryfel Byd | Casgliad y Werin Cymru
			
			The impact of the Second World War on the people of Wales and England - Swansea University
			
			Women's Voluntary Service: 'The army Hitler forgot' - BBC News
			
			Fideo(s):
			Queen Elizabeth II and the Second World War	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Canlyniad: Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall yr amrywiaeth o rolau a gyflawnwyd gan fenywod yn yr Ail Ryfel Byd ac effaith eu rolau ar y menywod hynny ac ar y gymdeithas ehangach. **Gweithgaredd uwch:** Tasg Ysgrifenedig: Archwiliwch effaith yr Ail Ryfel Byd ar fenywod Cymru. **Canlyniad uwch:** Bydd y dysgwyr yn meithrin eu sgiliau dadansoddi a gwerthuso drwy ddarn byr o destun parhaus.		
• effaith rhyfela o'r awyr ar Gymru, gan gynnwys: • profiadau faciwîs a'r teuluoedd oedd yn eu derbyn yng Nghymru • bomio Caerdydd, Abertawe a Doc Penfro.	Deall profiadau pobl a oedd yn byw yn yr ardaloedd o Gymru a gafodd eu bomio yn ystod yr Ail Ryfel Byd. Deall profiad faciwîs yng Nghymru, gan gynnwys: • profiadau cadarnhaol a negyddol • materion o ran y Gymraeg • yr effaith ar deuluoedd oedd yn eu derbyn. Deall effaith y bomio ar Gaerdydd, Abertawe a Doc Penfro.	**Gweithgareddau:** Gwyliwch glip *Lives of Evacuees* y BBC a gwnewch nodiadau **ac yna** fideo *The Blitz* y BBC ar gyfer CA2 a gwnewch nodiadau ychwanegol. Trafodwch: gan edrych ar yr adnoddau hyn, pa mor werthfawr yw'r ddau gyda'i gilydd wrth feithrin dealltwriaeth o sut yr oedd plant gwahanol yn teimlo am eu profiadau fel faciwîs ac yn ystod y Blitz. Gan ddefnyddio'r adnoddau a'r delweddau, ar fap gwag o dde a gorllewin Cymru, nodwch leoliadau Caerdydd, Doc Penfro ac Abertawe. Defnyddiwch hyn fel sail ar gyfer diagram sy'n disgrifio bomio'r tair ardal hyn (gan gynnwys ardaloedd cyfagos pan fo'n	**Gwefan(nau):** The Cardiff Blitz - BBC Wales History 75th anniversary of WW2 Pembroke Dock oil bombing fire - BBC News Swansea blitz: Childhood memories of 'bombing horror', 80 years on - BBC News Three Nights' Blitz - Swansea	2.5 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		briodol, er enghraifft Castell-nedd a Phort Talbot). **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall profiadau faciwîs, y teuluoedd oedd yn eu derbyn a phobl a brofodd y bomio o'r awyr yng Nghymru a'u bod yn cydymdeimlo â nhw. **Gweithgaredd uwch:** Ysgrifennu creadigol: ysgrifennwch ddyddlyfr o safbwynt faciwî a oedd wedi symud o Loegr i ardal gerllaw un o'r llefydd yng Nghymru yr effeithiodd y cyrchoedd bomio arnynt. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddeall y rhesymau dros y rhaglen faciwî a gwerthuso ei chryfderau a'i chyfyngiadau.	**Map(iau):** Map o amlinelliad Cymru **Fideo(s):** KS3 History: The lives of WW2 Evacuees - BBC Teach The Blitz - BBC Teach **Delwedd(au):** WW2 photos show damage caused by Pembrokeshire bombs - BBC News 17 places in Cardiff destroyed by World War Two bombs and how they look today - Wales Online	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

1.6.4 Datblygiadau gwleidyddol yng Nghymru erbyn yr 1950au				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• effaith buddugoliaeth Llafur yn etholiad 1945 ar Gymru, gan gynnwys: • gwladoli diwydiannau allweddol gan gynnwys glo a dur • Aneurin Bevan a sefydlu'r GIG yn 1948.	Y rhesymau pam enillodd Llafur yr etholiad. Effaith cenedlaetholdeb ar ddiwydiannau allweddol yng Nghymru. Effaith y Wladwriaeth Les ar Gymru. Cefndir Aneurin Bevan ac effaith y GIG yng Nghymru.	**Gweithgareddau:** Esboniwch nodau Adroddiad Beveridge 1942. Edrychwch eto ar yr adnodd Politics '97 a thrafodwch y rhesymau pam enillodd Llafur yr Etholiad Cyffredinol yn 1945. Ymchwiliad: gan ddefnyddio'r adnoddau, pa ddiwydiannau gafodd eu gwladoli, pam yr oedd gwladoli yn ddadleuol, a pha mor llwyddiannus oedd hyn. Gan ddefnyddio'r adran gyntaf o'r ddogfen *National Health Service in Wales*, rhowch grynodeb o nodau'r GIG wrth iddo gael ei greu. Gan ddefnyddio'r fideos, lluniwch broffil ar Aneurin Bevan a'i gyflawniadau. Lluniwch fap meddwl o lwyddiannau a methiannau'r GIG yng Nghymru. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall effaith buddugoliaeth y Blaid Lafur yn etholiad 1945 ar Gymru.	**Gwefan(nau):** 1942 Beveridge Report - UK Parliament 5 July 1945 - Politics 97 Labour Reforms: The Welfare State 1945-1951 Nationalisation of the key industries Y Bwrdd Glo Cenedlaethol yn Ne Cymru Timeline: the turbulent life of British Steel Y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru - Cyfraith Cymru	2.5 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Gweithgaredd uwch: Trafodaeth: pa mor ddibynadwy yw fideos fel clipiau'r BBC ac ITV ar ein dealltwriaeth o Bevan a'i gyfraniad. Pa mor ddefnyddiol ydyn nhw? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ymgysylltu â'r deunydd dehongli a'r deunydd ffynhonnell a dadansoddi a gwerthuso ei ddibynadwyedd a'i ddefnydd.	Aneurin Bevan (1897-1960) - BBC History **Fideo(s):** Aneurin Bevan and the birth of the NHS - BBC News The Real Nye Bevan According to NHS Founder's Childhood Friends (1960) **Llyfr(au):** Martin Johnes, *Wales since 1939*, Penodau 2 a 3	

• datblygiadau o ran cydnabod Cymru o fewn y Deyrnas Unedig, gan gynnwys:
  • Caerdydd yn dod yn brifddinas yn 1955
  • mabwysiadu baner "Y Ddraig Goch" yn 1959.
	Y rhesymau dros wneud Caerdydd yn brifddinas Cymru yn 1955, gan gynnwys:
	• y cysylltiadau diwydiannol
	• y nifer cynyddol o sefydliadau cenedlaethol.
	
	Y rhesymau pam cafodd "Y Ddraig Goch" ei mabwysiadu fel baner Cymru yn 1959, a'i harwyddocâd i
		Gweithgareddau:
		Gwyliwch y clip *Cardiff: A City through Time* a gwnewch nodiadau ar sut mae Caerdydd wedi newid ac i ba raddau.
		
		Darllenwch yr erthygl *Cardiff then and now* a gwrandewch ar y clip *Cardiff declared Capital of Wales.* Pwy a wnaeth Gaerdydd yn brifddinas Cymru?
		
		Esboniwch pam cafodd Caerdydd ei gwneud yn brifddinas Cymru yn 1955?
		
		Lluniwch linell amser o'r defnydd o "Y Ddraig Goch" yng Nghymru.
			Gwefan(nau):
			Cardiff then and now: 60 years as capital city of Wales - BBC News
			
			Dragon spirit: the legend of the Welsh ddraig goch
			
			Rhestr baneri Cymru - Wikipedia
				1 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	ymwybyddiaeth genedlaethol Gymreig.	Ymchwiliwch – pa faneri eraill y gallai Cymru fod wedi'u mabwysiadu? **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddeall sut mae'r ffaith bod Caerdydd wedi cael ei gwneud yn brifddinas a baner "Y Ddraig Goch" wedi helpu i ddiffinio Cymru fel cenedl yn y Deyrnas Unedig. **Gweithgaredd uwch:** Trafodaeth: beth oedd fwyaf arwyddocaol yn dylanwadu ar gydnabyddiaeth o Gymru ers yr 1950au – Caerdydd neu'r faner? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddeall sut mae ffactorau gwahanol yn gallu effeithio ar hunaniaeth genedlaethol.	**Fideo(s):** Caerdydd: A City Through Time! (Wales, UK) Cardiff declared capital of Wales in 1955 - BBC News	
• dylanwad cenedlaetholdeb Cymreig, gan gynnwys: • cynnydd yn y gefnogaeth i Blaid Cymru • Gwynfor Evans a'r ymgyrch yn erbyn boddi cwm Tryweryn.	Datblygu cenedlaetholdeb Cymreig a gwreiddiau a datblygiad Plaid Cymru. Y rhesymau pam cafodd cwm Tryweryn ei foddi a'r dadleuon o blaid ac yn erbyn adeiladu'r gronfa ddŵr.	**Gweithgareddau:** Rhowch grynodeb o ddatblygiad Plaid Cymru (er enghraifft, yn gronolegol neu o ran y ffactorau mwyaf arwyddocaol a lywiodd ei ddatblygiad). Mewn graff neu siart, plotiwch ganlyniadau etholiadol Plaid Cymru mewn amrywiaeth o etholiadau rhwng 1918 a 2023 gan ddefnyddio'r deunydd o ystadegau etholiadol y DU, yn benodol *Adrannau 2.1, 4 a 5.1.*	**Gwefan(nau):** Plaid Cymru | History, Policy, & Structure | Britannica UK Election Statistics: 1918-2023, A Long Century of Elections Tryweryn: The stories behind	2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Trafodaeth dosbarth cyfan o blaid ac yn erbyn y cynnig mai effaith gyfyngedig a gafodd boddi Cwm Tryweryn ar ddatblygiad cenedlaetholdeb Cymreig. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall datblygiad Plaid Cymru a'r ffactorau a fyddai o bosibl wedi dylanwadu ar genedlaetholdeb Cymreig yng nghanol yr ugeinfed Ganrif. **Gweithgareddau uwch:** Gwrandewch ar y podlediad *Drowned: the flooding of a village.* **Canlyniad uwch:** Bydd gan ddysgwyr ddealltwriaeth fanwl o brofiadau'r bobl sy'n rhan o stori Tryweryn.	drowned village Capel Celyn Evans, Gwynfor Richard (1912-2005), Welsh nationalist and politician **Llyfr(au):** Martin Johnes, *Wales since 1939*, Penodau 7 a 8 **Podlediad(au):** BBC Sounds - Drowned – The Flooding of a Village - Available Episodes	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

1.6.5 Datblygiadau yng nghymdeithas Cymru erbyn yr 1950au				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• sut newidiodd bywydau pobl yng Nghymru yn yr 1950au gan gynnwys: • newidiadau ym mywydau menywod yn y cartref ac yn y gwaith • pobl ifanc yn eu harddegau a datblygiad diwylliant ieuenctid.	Y newidiadau mewn cymdeithas yng Nghymru ac ym Mhrydain yn yr 1950au. Sut newidiodd bywydau menywod yn ystod yr 1950au ac i ba raddau. Deall effaith diwylliant poblogaidd a ffilmiau fel 'Rock Around the Clock' ar ddiwylliant ieuenctid yng Nghymru.	**Gweithgareddau:** Gwyliwch glip BBC History File a darllenwch erthygl y Guardian a gwnewch nodiadau ar pam yr oedd bywydau llawer o fenywod yn rhwystredig ar ôl yr Ail Ryfel Byd. Mewn parau/grwpiau, edrychwch eto ar y deunyddiau o'r ddogfen *CBAC Caledi, Cyfoeth ac Anniddigrwydd* (hyd at t.8) ac esboniwch effaith pob un ar fywydau menywod yng Nghymru: • addysg a llenyddiaeth y blynyddoedd cynnar • newidiadau yng ngweithgarwch defnyddwyr • datblygiadau mewn teclynnau'r cartref • hysbysebu a'r wasg • adroddiadau'r llywodraeth a deddfwriaeth • yr Ail Ryfel Byd • y gyflogaeth oedd ar gael a mathau newydd o gyflogaeth. Trafodaeth: pa mor arwyddocaol oedd y gwrthwynebiad i fenywod yn gweithio yn yr 1950au?	**Gwefan(nau):** Guardian.com - optimism-came-easy-as-a-young-woman-in-the-1950s Adnodd blaenorol CBAC ar Galedi, cyfoeth ac anniddigrwydd **Llyfr(au):** Martin Johnes, *Wales since 1939*, Pennod 4: 'Promiscuous Living.' Youth culture and the permissive society, 1951–70 **Fideo(s):** BBC Two - History File, 20th Century World, The changing role of women in the 1950s	2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Rhestrwch a thrafodwch y rhwystrau a oedd yn dal i wynebu menywod. Gwyliwch ddarnau o'r *1956 travelogue* a'r rhaghysbyseb ar gyfer *Rock Around the Clock.* Pa mor realistig yw'r portread o Gymru yn yr 1950au, ac i ba raddau oedd Rock and Roll yn sioc ddiwylliannol yn eich barn chi? Nawr gwyliwch *A People's History* a disgrifiwch sut brofiad fyddai bod yn eich arddegau yng Nghymru yn yr 1950au. Gan edrych eto ar adrannau o Bennod 4 o *Wales Since 1939,* fel dosbarth, trefnwch siart yn esbonio'r datblygiadau mwyaf arwyddocaol mewn diwylliant ieuenctid yng Nghymru yn yr 1950au a'u heffaith. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall y newidiadau mewn cymdeithas yng Nghymru yn yr 1950au. **Gweithgaredd uwch:** Trafodaeth: bywydau pwy a gafodd eu trawsnewid fwyaf erbyn yr 1950au – menywod neu bobl ifanc? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr gyflwyno dadl ynghylch effaith yr 1950au ar fywydau grwpiau penodol yng Nghymru.	Look at Wales – 1956 travelogue Rock Around the Clock Trailer - TeachRock A People's History of Wales, Rock 'n Roll - BBC Two	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

• profiad mewnfudwyr i Gymru gan gynnwys: • cenhedlaeth Windrush Cymru ac ailadeiladu ar ôl y rhyfel • cymuned aml-hil Tiger Bay.	Profiadau cenhedlaeth Windrush yng Nghymru. Pwysigrwydd Tiger Bay fel cymuned amlhiliol.	**Gweithgaredd:** Edrychwch ar yr erthygl fer ar TigerBay.org a'r lluniau o Tiger Bay yng Nghaerdydd. Pa argraffiadau sydd gennych o'r ardal? Pam mae wedi bod yn gymaint o ganolfan amlddiwylliannol yn hanesyddol? Gwyliwch glip y BBC ac archwiliwch yn gryno y berthynas rhwng dinas Caerdydd a Tiger Bay. Trafodwch eich canfyddiadau mewn grwpiau bach. Gwyliwch fideo BBC Newsround ac atebwch y cwestiynau canlynol: • Pam yr oedd angen ailadeiladu Prydain ar ddiwedd yr 1940au? • Pam yr oedd pobl o'r Caribî am ddod i'r Deyrnas Unedig. • Beth oedd enw (llawn) y llong a ddaeth â phobl i Brydain? • Pryd wnaethon nhw gyrraedd? • Beth oedd profiadau cynnar ymfudwyr? Trafodaeth: pam na wnaeth llawer o rannau o gymdeithas ym Mhrydain groesawu'r ymfudwyr a oedd wedi cael eu gwahodd i'r Deyrnas Unedig i helpu i'w hailadeiladu ar ôl y rhyfel?	**Gwefan(nau):** TigerBay.org Tiger Bay in pictures Windrush Cymru yn adrodd eu straeon - arddangosfa ar-lein yn dathlu cyfraniad y genhedlaeth Windrush i Gymru Royal Collection – Laceta Reid **Fideo/sain:** Tiger Bay 1968 BBC footage What is the Windrush Generation? - BBC Newsround	2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Gweithgaredd dosbarth: edrychwch eto ar sioe sleidiau Windrush i Gymru (defnyddiwch y pwyntiau trafod olaf ar y dechrau) a gwrandewch ar adrannau o'r ffeil sain *Ein Lleisiau, ein Hanes* (gyda delweddau) a defnyddiwch y rhain i drafod profiadau unigolion – boed yn dda neu'n ddrwg – fel ymfudwyr cenhedlaeth gyntaf i Gymru. Noder: Mae *Ein Lleisiau, ein Hanes* yn cynnwys themâu heriol o hiliaeth. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall amlddiwylliannaeth a'i gyfyngiadau a phrofiadau amrywiol dinasyddion o gefndiroedd y Mwyafrif Byd-eang yng Nghymru yn yr 1950au a'r 1960au. **Gweithgaredd uwch:** Gwyliwch y fideos/gwrandewch ar y clipiau o Edna Henry a Laceta Reid a disgrifiwch y nodweddion tebyg a gwahanol yn eu profiadau o ymfudo i Gymru. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr ddangos dealltwriaeth fanwl o fywydau dau ymfudwr i Gymru.	Windrush Cymru | Ein Lleisiau, Ein Straeon, Ein Hanes Edna Henry. Windrush Cymru: Ein Lleisiau, Ein Straeon, Ein Hanes 2019 | Casgliad y Werin Cymru Laceta Reid. Windrush Cymru: Ein Lleisiau, Ein Straeon, Ein Hanes 2021 | Casgliad y Werin Cymru	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

• dylanwad y newidiadau i gyfleoedd hamdden ar fywydau pobl yng Nghymru, gan gynnwys: • effaith y teledu • twf twristiaeth.	Deall effaith gynyddol teledu ar gymdeithas a diwylliant yng Nghymru. Deall twf rhai ardaloedd yng Nghymru fel ardaloedd twristiaeth poblogaidd.	**Gweithgaredd:** Fel dosbarth, edrychwch eto ar *BBC Timeline* o Gemau Olympaidd 1948 i agor Canolfan Ddarlledu'r BBC yn 1960. Bydd unigolion yn gwneud nodiadau ac yna'n dewis pedair adran o'r llinell amser ac yn esbonio pam yr oedd y rhain yn arbennig o arwyddocaol. Gwyliwch *A Brief History – British Television* (6:45 i 8:51) a thrafodwch sut yr oedd ITV yn wahanol i'r BBC. Ydych chi'n gwybod pa gwmni oedd yn darlledu ITV yng Nghymru? Mewn grwpiau, darllenwch *About BBC Cymru Wales* a thrafodwch nodweddion cadarnhaol a negyddol darlledu yng Nghymru hyd at 1960. Mewn grwpiau, rhowch grynodeb o'r hyn y gallwch ei gofio o hamdden yn ystod yr 1930au ac yna edrychwch ar ddogfen *This is Wales.* Canolbwyntiwch ar eich ardal leol a thrafodwch pa gyfleoedd twristiaeth sydd ar gael. Defnyddiwch y map ar y diwedd, nodwch o leiaf pum cyrchfan twristiaeth yng Nghymru rydych wedi ymweld â nhw (ac wedi eu mwynhau) neu wedi darllen/clywed amdanynt (ac yr hoffech ymweld â nhw). Beth wnaethoch chi ei fwynhau/beth oedd yn apelio i chi yn y llefydd hyn?	**Gwefan(nau):** BBC Timeline About BBC Cymru Wales This is Wales Butlins Skegness Butlins Pwllheli The Great British Seaside Holiday - Historic UK Chwaraeon, Hamdden a Thwristiaeth, 1900 hyd heddiw - Casgliad y Werin Cymru Hamddena 1950au - Casgliad y Werin Cymru	2 awr

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Gweithgaredd ymchwil. Fel dosbarth, lluniwch ddiagram o'r newidiadau mewn twristiaeth o ddiwedd yr Ail Ryfel Byd i 1960 (mae deunyddiau blaenorol CBAC ar gael i gefnogi hyn yn ogystal â'r adnoddau sydd wedi'u rhestru ar y dde). Meddyliwch am y canlynol: • Pam oedd y bobl yn awyddus i gael gwyliau ar ddiwedd yr 1940au? • Pa mor bwysig oedd datblygiad gwyliau carafanau? • Pam oedd gwersylloedd gwyliau fel Butlins a Pontins mor boblogaidd? • Pa mor arwyddocaol oedd ceir a chysylltiadau ffyrdd gwell? • Effaith y Parciau Cenedlaethol, gan gynnwys Eryri (1951), Arfordir Sir Benfro (1952), Bannau Brycheiniog (1957). **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall datblygiad y teledu yn yr 1950au, y ffyrdd y datblygodd twristiaeth ar ôl diwedd yr Ail Ryfel Byd, ac effaith y newidiadau hyn ar bobl yng Nghymru. **Gweithgaredd uwch:** Trafodwch: A oedd yr 1950au yn oes aur teledu a thwristiaeth ym Mhrydain?	**Llyfr(au):** R Paul Evans, *My Revision Notes: CBAC TGAU Hanes Llwybr B (2014),* Penodau 5.2 a 6.2 **Fideo(s):** A Brief History - British Television	

© WJEC CBAC Ltd 2025.

		Canlyniad uwch: Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall effaith teledu a thwristiaeth ac asesu eu heffaith ar fywydau pobl yng Nghymru a gweddill y DU.		

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Profiadau Dysgu

Dylid annog dysgwyr i ystyried y profiadau a'r sgiliau dysgu canlynol i ddatblygu eu dealltwriaeth, gwerthfawrogiad a'u hymwybyddiaeth o gynnwys y testun ymhellach. Mae'r wybodaeth yn y tabl isod yn darparu cyfleoedd i athrawon integreiddio'r profiadau dysgu yn rhan o'u proses o gyflwyno'r pwnc.

Profiad Dysgu	Ymhelaethiad o'r Profiad Dysgu
cymryd rhan mewn ymweliadau addysgol wyneb yn wyneb neu'n ddigidol	Mae Amgueddfa Cymru digidol neu ar-lein yn ymdrin â phob testun, mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn ymdrin â phob testun Mae Stori Caerdydd yn ymdrin â diwydiant yng Nghaerdydd, hefyd y Blitz yng Nghaerdydd.
meithrin empathi, goddefgarwch, cydymdeimlad a chwilfrydedd drwy astudio gwahanol gyd-destunau hanesyddol	Caiff dysgwyr y cyfle i ddatblygu empathi a thosturi drwy astudio plwraliaeth Cymru a'r ffordd y mae wedi datblygu fel cymdeithas dros amser.
gweithio ar y cyd	Mae cyfleoedd i gydweithio mewn grŵp ac i drafod fel dosbarth ynghyd â gwneud gwaith grŵp e.e. Ystyried effaith Cymru newidiol ar gymdeithas, ystyried effaith twristiaeth ar Gymru

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru

Llinynnau Cwricwlwm i Gymru **Themâu sy'n trawstorri**	
Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol	Mae Uned 1 yn rhoi chwe thestun hanesyddol gwahanol i ganolfannau sy'n ymwneud â hanes amrywiaeth o ardaloedd yng Nghymru, gan alluogi dysgwyr i archwilio cyd-destunau lleol neu genedlaethol. Opsiwn 1.6 Modern: Mae Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959 yn galluogi canolfannau a dysgwyr i archwilio enghreifftiau o bob rhan o Gymru, gan ganolbwyntio ar iaith, gwleidyddiaeth, mewnfudo, chwaraeon a hamdden ac ati. Mae'r uned yn galluogi dysgwyr i archwilio Cymru a sut gwnaeth ei lle yn y byd ehangach ddatblygu dros amser. Mae'n ystyried sut symudodd o gymdeithas Brydeinig yn ystod y Rhyfel Byd Cyntaf i ddatblygu mwy o'i hunaniaeth unigryw ei hun erbyn yr 1950au.
Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb	Caiff dysgwyr y cyfle i ystyried effaith y berthynas rhwng milwyr yr Unol Daleithiau (GIs) a phobl Cymru. Gallant hefyd ystyried datblygiad menywod a hawliau menywod dros y cyfnod.
Addysg Hawliau Dynol ac Amrywiaeth	Caiff dysgwyr y cyfle i ystyried safbwyntiau llawer o bobl mewn cymdeithas yng Nghymru gan gynnwys y boblogaeth mewnfudwyr a'u profiadau. Mae'n ystyried yr heriau a wynebwyd gan Gymru wrth iddi geisio datblygu ei hunaniaeth ei hun drwy genedlaetholdeb ac ymgorffori'r Ddraig Goch ar y faner.
Gyrfaoedd a Phrofiadau Cysylltiedig â Byd Gwaith	Caiff dysgwyr y cyfle i archwilio tirwedd newidiol diwydiant Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif, ynghyd â rôl newidiol menywod yn y gweithle yn ystod yr Ail Ryfel Byd.

© WJEC CBAC Ltd 2025.

<table>
<tr><th colspan="2">Sgiliau trawsgwricwlaidd - Llythrennedd</th></tr>
<tr><td colspan="2">Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Llythrennedd mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn cynnwys dadansoddi deunydd ffynhonnell, cyfleoedd ysgrifennu estynedig, datblygu geirfa, dadlau a thrafod. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr oherwydd y byddant yn meithrin sgiliau trawsgwricwlaidd a fydd yn sail i bedwar diben y Cwricwlwm i Gymru, yn ogystal â sgiliau cyfathrebu y gellir eu defnyddio ar draws pynciau gan eu paratoi ar gyfer addysg neu gyflogaeth yn y dyfodol.

Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori Llythrennedd yn yr addysgu a dysgu ar gyfer TGAU Hanes.</td></tr>
<tr><td>Gwrando</td><td>Caiff dysgwyr y cyfle i asesu cywirdeb a dibynadwyedd deunydd ffynhonnell a rhannu safbwyntiau drwy drafodaeth a dulliau cwestiynu llafar wrth gael eu haddysgu am gynnwys y fanyleb.

Enghreifftiau

• Caiff dysgwyr eu hannog i ddadlau ac ymateb i safbwyntiau eraill.
• Caiff dysgwyr gyfleoedd i wrando ar bodlediadau a recordiadau i ddatblygu eu geirfa a meithrin eu sgiliau gwrando.
• Mae'r defnydd o hanes llafar a chyfweliadau yn meithrin sgiliau gwrando a'r gallu i ymateb i eraill yn briodol.
• Caiff dysgwyr y cyfle i rannu ac ymateb i gyflwyniadau gan eu cyfoedion.</td></tr>
<tr><td>Darllen</td><td>Caiff dysgwyr y cyfle i ddarllen deunydd ffynhonnell cyfoes ynghyd ag amrywiaeth o ddehongliadau hanesyddol, cyn gwerthuso'r ffynonellau yn feirniadol, dadansoddi eu cynnwys a chymharu a chyferbynnu ffynonellau sy'n canolbwyntio ar y dehongliad a roddir ganddynt o ddigwyddiadau.

Enghreifftiau

• Gall dysgwyr ddefnyddio amrywiaeth o dechnegau darllen fel sgimio a sganio neu ddarllen ar gyfer pwrpas.
• Darllen darnau o amrywiaeth eang o ffynonellau fel areithiau, erthyglau, darnau o ddyddiaduron, cofnodion hanesyddol a phapurau newydd.
• Cymharu a chyferbynnu cynnwys ffynonellau hanesyddol.
• Asesu dibynadwyedd a chywirdeb y testun i feithrin y sgìl o ddarllen yn feirniadol.</td></tr>
<tr><td>Siarad</td><td>Caiff dysgwyr y cyfle i feithrin eu dealltwriaeth o safbwyntiau a chynnwys drwy ddadlau, trafod, cyflwyniadau a gwaith grŵp.

Enghreifftiau

• Dadlau'r rheswm pwysicaf pam y digwyddodd digwyddiad</td></tr>
</table>

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	• Gofyn cwestiynau er mwyn egluro a meithrin dealltwriaeth. • Gall dysgwyr feithrin sgiliau siarad drwy waith grŵp a gwaith mewn parau.
Ysgrifennu	Caiff dysgwyr y cyfle i ddefnyddio amrywiaeth o eirfa pwnc benodol, iaith idiomatig a gallu cyflwyno eu gwaith yn ddigidol. Bydd cyfleoedd ar gael iddynt hefyd i adfyfyrio ar strwythur a chynnwys eu gwaith hysgrifennu. **Enghreifftiau** • Dangos esiamplau o atebion drwy weithgareddau athro, cyfoedion a hunanasesu. • Caiff dysgwyr y cyfle i ddefnyddio amrywiaeth eang o arddulliau ysgrifennu fel ffurfiol, anffurfiol a pherson cyntaf.

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Sgiliau Trawsgwricwlaidd - Rhifedd	
Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Rhifedd mewn TGAU Hanes, er enghraifft dadansoddi newid yn y boblogaeth, dehongli ystadegau mewn ffynonellau sylfaenol ac eilaidd, dadansoddi graffiau a llinellau amser a mynd i'r afael â chysyniadau fel ymwybyddiaeth gronolegol. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn eu galluogi i roi digwyddiadau mewn cyd-destun a mesur newid. Gall dysgwyr lunio casgliadau seiliedig ar dystiolaeth sy'n seiliedig ar ystadegau a data rhifiadol. Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori Rhifedd yn yr addysgu a'r dysgu ar gyfer TGAU Hanes.	
Mae dysgu am geometreg yn ein helpu ni i ddeall siâp, gofod a safle, ac mae dysgu am fesur yn ein helpu i feintioli yn y byd go iawn	Caiff dysgwyr gyfleoedd i ddadansoddi mapiau i ddeall twf a datblygiad ymerodraethau neu gynrychioliad daearyddol o ryfeloedd. **Enghreifftiau** • Gall dysgwyr ddadansoddi mapiau, strwythurau ac arteffactau. • Yna, gall dysgwyr ddadansoddi prosesau rhannu tir a chynllunio trefol. • Mae cyfleoedd i ddadansoddi strategaethau ac amddiffynfeydd milwrol.
Mae dysgu bod ystadegau yn cynrychioli data a bod tebygolrwydd yn modelu siawns yn ein helpu ni i ddod i gasgliadau ac i wneud penderfyniadau gwybodus	Caiff dysgwyr gyfleoedd i archwilio neu ddadansoddi data a graffiau drwy ddadansoddi ffynonellau. **Enghreifftiau** • Gall dysgwyr ddadansoddi data i lunio casgliadau ar ystadegau fel twf poblogaeth, costau ac ehangu tir. • Gellir dehongli deunydd eilaidd fel graffiau a siartiau. • Ceir cyfleoedd i ddysgwyr greu eu cynrychioliadau rhifyddol eu hunain o'r data a gasglwyd.

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Sgiliau Trawsgwricwlaidd – Cymhwysedd Digidol	
Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cymhwysedd Digidol mewn TGAU Hanes. Gall dysgwyr ddefnyddio technoleg ddigidol i gael gafael ar amrywiaeth eang o ffynonellau hanesyddol ac i ymchwilio i destun hanesyddol. Caiff dysgwyr y cyfle hefyd i feithrin eu sgiliau digidol wrth baratoi a chwblhau eu hasesiadau di-arholiad. Bydd y cyfleoedd hyn yn galluogi dysgwyr i feithrin sgiliau trawsgwricwlaidd sy'n ategu pedwar diben y cwricwlwm, ynghyd â galluogi mynediad pellach i wybodaeth hanesyddol wrth feithrin sgiliau meddwl creadigol ac ymwybyddiaeth foesegol presennol ac ar gyfer y dyfodol. Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori Cymhwysedd Digidol yn yr addysgu a dysgu ar gyfer TGAU Hanes.	
Dinasyddiaeth	Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o bwysigrwydd priodoliadau, gan gynnwys defnyddio adnoddau mewn fformatau digidol fel e-lyfrau ac erthyglau ar-lein. Bydd yn ofynnol i ddysgwyr fynd i'r afael â phriodoliadau wrth ddadansoddi eitemau ar gyfer eu hymchwiliad hanesyddol a meddwl yn feirniadol am awduron tystiolaeth ddigidol. **Enghraifft** Dylid sicrhau bod dysgwyr yn ymwybodol o hawlfraint a llên-ladrad wrth edrych ar dystiolaeth hanesyddol ac wrth ddatblygu a chyflwyno eu dadleuon eu hunain mewn perthynas â thestun.
Rhyngweithio a Chydweithio	Gall dysgwyr gydweithio (yn ddigidol) ar dasgau wrth baratoi ar gyfer yr arholiad. Gallai hyn gynnwys asesiadau cyfoedion, ymateb i adborth yr athro neu greu gwaith. **Enghraifft** Mewn grwpiau, gallai dysgwyr ymchwilio i destun a'i gyflwyno er mwyn cyflwyno maes astudio.
Cynhyrchu	Caiff dysgwyr gyfleoedd i ymchwilio i amrywiaeth o ffynonellau yn ddigidol. **Enghraifft** • Defnyddio archifau cenedlaethol a rhyngwladol i ddod o hyd i ddeunyddiau sy'n cysylltu â'r maes astudio.

© WJEC CBAC Ltd 2025.

<table>
<tr><th colspan="2">Sgiliau Cyfannol</th></tr>
<tr><td>Creadigrwydd ac Arloesi</td><td>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Creadigrwydd ac Arloesi mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr er mwyn iddynt ymddiddori mwy yn y gwersi a mwynhau dysgu drwy dasgau sy'n eu hysgogi. Caiff dealltwriaeth ddyfnach ei meithrin drwy annog dysgwyr i gymryd rôl weithredol yn eu dysgu.

Enghreifftiau

• Bydd dysgwyr yn dangos creadigrwydd wrth ddatblygu ymatebion, mynegi eu barn am faterion hanesyddol perthnasol a gwerthuso ffynonellau a thystiolaeth yn feirniadol mewn asesiadau.
• Caiff dysgwyr gyfleoedd i fod yn greadigol ac i arloesi wrth gyflwyno gwybodaeth a chanfyddiadau.</td></tr>
<tr><td>Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau</td><td>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn datblygu'r gallu i feddwl yn ddadansoddol, ac i gasglu tystiolaeth, myfyrio arni a'i gwerthuso'n feirniadol er mwyn llunio barn wybodus ar amrywiaeth o destunau. Gellir cymhwyso'r sgìl hwn at senarios bywyd go iawn.

Enghreifftiau

• Caiff dysgwyr gyfleoedd i ofyn cwestiynau ystyrlon ar ddeunydd ffynhonnell a dehongliadau hanesyddol, ac i'w gwerthuso fel rhan o'u proses o ddatblygu dadleuon beirniadol perthnasol.
• Bydd dysgwyr yn datblygu eu gallu i weld materion o sawl safbwynt.
• Drwy astudio parhad a newid dros amser, bydd dysgwyr yn meithrin eu sgiliau datrys problemau y gallant eu cymhwyso yn eu bywydau yn y dyfodol.
• Bydd dysgwyr yn gwerthuso ffynonellau a dehongliadau hanesyddol o ran dibynadwyedd, rhagfarn a phwrpas.
• Mae meddwl yn feirniadol a datrys problemau yn annog dysgu annibynnol ac yn hyrwyddo'r gallu i ddod i benderfyniadau rhesymol a gwybodus mewn agweddau eraill ar fywyd fel addysg bellach neu waith.</td></tr>
<tr><td>Cynllunio a Threfnu</td><td>Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cynllunio a Threfnu mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am fod y sgiliau cyfannol hyn yn galluogi dysgwyr i ymgysylltu â'r gorffennol, dadansoddi gwybodaeth a chyfathrebu â'u canfyddiadau, sydd wedyn yn galluogi dysgwyr i wella eu dealltwriaeth academaidd a'u paratoi i gymhwyso gwybodaeth hanesyddol mewn cyd-destunau modern.

Isod mae rhai enghreifftiau o sut mae'n bosibl ymgorffori Cynllunio a Threfnu yn yr addysgu a'r dysgu ar gyfer TGAU Hanes.

Enghraifft</td></tr>
</table>

© WJEC CBAC Ltd 2025.

	• Caiff dysgwyr gyfleoedd i gynllunio ac yna i gwblhau eu hymateb i gwestiwn ymholi.
Effeithiolrwydd Personol	Mae sawl cyfle i gynnwys Effeithiolrwydd Personol mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn datblygu gwydnwch a'r gallu i weithio'n effeithiol. Mae hyn yn helpu i feithrin sgiliau rheoli amser dysgwyr a'r gallu i flaenoriaethu tasgau, gan wella gallu dysgwyr i ddod yn unigolion hyblyg. **Enghreifftiau** • Bydd dysgu am destunau a allai fod yn sensitif yn galluogi dysgwyr i ddatblygu eu dealltwriaeth emosiynol a'u hymwybyddiaeth hanesyddol. • Bydd cyfleoedd i gael asesiadau gan gyfoedion, hunanasesiadau ac asesiadau gan athrawon yn annog dysgwyr i ddatblygu strategaethau effeithiol i wella eu gwaith. • Cydweithio ar dasg ymchwil neu gyflwyniad. • Datblygu gwydnwch drwy adolygu ac ailfodelu atebion. • Mae cyfleoedd i ddysgwyr fynegi eu barn am faterion hanesyddol perthnasol, deunyddiau ffynhonnell cyfoes a dehongliadau hanesyddol.

© WJEC CBAC Ltd 2025.

Rhestr termau ar gyfer Opsiwn 1.6 Modern: Cymru ar ddechrau'r ugeinfed ganrif i ganol yr ugeinfed ganrif, tua 1914 – tua 1959

Term	Diffiniad
gwrthwynebydd cydwybodol	Unigolyn sy'n gwrthod yr hawl i gyflawni gwasanaeth milwrol.
Dôl	Budd-dal diweithdra a roddir i rywun sydd allan o waith.
GIs	milwyr yr Unol Daleithiau a fu'n gwasanaethu yn yr Ail Ryfel Byd
Ffrynt Cartref	Gweithgareddau'r boblogaeth sifiliaid pan oedd y gwledydd yn cymryd rhan mewn rhyfel.
Cenedlaetholdeb	Ideoleg sy'n pwysleisio teyrngarwch i wlad neu wladwriaeth.
Plaid Cymru	Plaid wleidyddol genedlaetholgar yng Nghymru.
Y Dirwasgiad	Cyfnod o galedi economaidd ym Mhrydain yn yr 1930au.

© WJEC CBAC Ltd 2025.